

СЕКЦІЯ 2

СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ ТА НАПРЯМКИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Донченко Т.В.,
канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Хмельницький національний університет
м. Хмельницький

ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ФІСКАЛЬНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Становлення вітчизняної податкової системи відбулося в умовах глибокої економічної кризи, перехідної і недосконалої кредитно-грошової системи та політичної нестабільності. Незважаючи на численні публікації у цьому напрямі, актуальним на сьогодні залишається питання дослідження генезису податкової системи та її органів виходячи з проведених в Україні податкових реформ та особливостей їх запровадження.

Важливим елементом діалектичного методу дослідження економічних явищ і процесів є принцип історизму, який відіграє важливу роль у пізнанні їх сутності та економічного змісту. Його застосування в дослідженні податкової системи та органів контролю передбачає необхідність з'ясування якісних зрушень, що відбулись під час їх розвитку. Нами виділено етапи становлення фіскальних органів України та визначено характеристики кожного з етапів (табл. 1).

Узагальнюючи зазначені перетворення, можна констатувати значну реформаційну динаміку становлення податкових органів України впродовж 1991-2019 років. Особливу увагу варто зосередити на останніх перетвореннях, які відбулися у 2019 році. Незавершеність процедур реорганізації не дозволяють нам виділити наступний етап генезису податкової служби України, що стане об'єктом дослідження в перспективі.

Отже, вищезгадана реформа передбачає реорганізацію Державної фіскальної служби України шляхом поділу на два напрямки як окремі центральні органи виконавчої влади. Кабінет Міністрів буде спрямовувати та координувати діяльність цих служб через Міністра фінансів України. Крім того, обидві Служби є правонаступниками прав і обов'язків реорганізованої ДФС у відповідних сферах діяльності [2].

Новостворені служби є центральними органами виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної політики у податковій та митній сферах (відповідно).

Поділ ДФС на дві служби є важливим кроком на шляху до побудови якісної системи адміністрування податків і зборів. Реформа ДФС створить основу для демілітаризації податкових органів, покращить якість послуг, що

надаються платникам податків, підвищить прозорість та підзвітність роботи податкових і митних органів/

Таблиця 1 - Періодизація становлення та розвитку державних фіскальних органів в Україні(складено за джерелами [1;2])

Етап	Основні характеристики етапу
Перший етап (1990 – 1996 рр.)	<p>Створення Державної податкової служби України у складі Міністерства фінансів</p> <p>ДПС була утворена в 1990 році та Законом України «Про державну податкову службу в Україні» визначені статус, функції та правові основи її діяльності. На підставі законодавчих актів на базі відділів державних доходів фінансових органів, були сформовані державні податкові інспекції. Державна податкова служба складалась з Головної податкової інспекції України, державних податкових інспекцій в АР Крим, областях, районах, містах і районах у містах.</p>
Другий етап (1996 – 2000 рр.)	<p>Утворення Державної податкової адміністрації як самостійного органа виконавчої влади, зміна рівня підпорядкування податкової служби.</p> <p>На основі прийняття Указу Президента «Про утворення Державної податкової адміністрації України та місцевих державних податкових адміністрацій» (1996 р.) Державна податкова адміністрація (далі ДПА) стає центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом. Сформована трирівнева структура державної податкової служби: Державна податкова адміністрація України; Державні податкові адміністрації в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі; Державні податкові інспекції в районах, містах, районах у містах. У 1996 р. у складі ДПА України було утворено податкову поліцію (міліцію -з 1998 р.)</p> <p>1999 р. - створено відомчий вищий навчальний заклад для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців податкової служби – Академію державної податкової служби України.</p>
Третій етап (2000 - 2011 рр.)	<p>Модернізація та реорганізація податкової служби у рамках євроінтеграції України</p> <p>У 2000 р. у складі ДПА утворено самостійний функціональний підрозділ з правами юридичної особи – Департамент розвитку та модернізації державної податкової служби. Відповідно до Угоди між Україною й МБРР про виділення позики у сумі 40 млн.\$ з 2003 року розпочався проект «Модернізація державної податкової служби України – 1». У рамках орієнтації діяльності ДПС на формування партнерських взаємовідносин з платниками податків у 2002 році при ДПА створено Громадську колегію як самостійний дорадчий орган податкової служби. До складу якої входять народні депутати, представники громадських та неурядових організацій.</p> <p>У 2010 році згідно Указу Президента «Про оптимізацію системи органів виконавчої влади» Державну податкову адміністрацію реорганізовано у Державну податкову службу, робота якої координується міністром фінансів.</p>
Четвертий етап (2012-2014 рр.)	<p>Створення Міністерства доходів та зборів, шляхом об'єднання Податкової та Митної служб</p> <p>24 грудня 2012 року утворено нове Міністерство доходів і зборів в системі центральних органів виконавчої влади внаслідок реорганізації Державної митної служби (ДМС) та Державної податкової служби України (ДПС). Новій структурі передано функції з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Відбулась переорієнтація ДПС на службу сервісного типу.</p>

<p>П'ятий етап (кінець 2014 р. - до теперішнього часу)</p>	<p>Утворення Державної фіскальної служби України та її реорганізація Постановою КМ України від 21.05.2014 р. №160 «Про утворення Державної фіскальної служби» було утворено Державну фіскальну службу як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України, реорганізувавши Міністерство доходів і зборів шляхом перетворення. 18.12.2018 р. Кабінет Міністрів України схвалив постанову про реорганізацію Державної фіскальної служби України шляхом її поділу на дві служби: Державну податкову службу України та Державну митну службу України</p>
--	--

Отже, починаючи з березня 2019 року Державна фіскальна служба України стає центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України і який реалізує державну податкову політику та державну політику з адміністрування єдиного внеску, отже:

- здійснює змішані функції , адже поєднує адміністрування податків та соціальних внесків (ЄСВ);
- здійснює свою діяльність напівавтономних засадах (координується Кабінетом Міністрів)
- внутрішня організаційна структура побудована за комбінованим принципом, з переважанням функціонального підходу (реєстрація платників податку, податковий аудит, погашення податкового боргу і т.д.)

Генезис органів контролю за дотриманням податкового законодавства в Україні свідчить про системні зміни в діяльності даного суб'єкта державної виконавчої влади та постійну увагу до нього як з боку держави, так і з боку громадськості.

На нашу думку, реформування фіскальних органів України не є завершеним і потребує подальшого управлінського та політичного впливу. І фактичним прикладом цього є зареєстрована нова Концепція реформування податкової системи України [3], в якій на основі позитивного досвіду Італії, Швеції, Австрії, Польщі, Грузії, США рекомендується створення Служби фінансових розслідувань шляхом реорганізації Державної фіскальної служби України, Міністерства внутрішніх справ та Служби безпеки України.

Таким чином, стає зрозумілим, що процес становлення органів контролю за дотриманням податкового законодавства є досить тривалим, супроводжується частими змінами законодавства та зміною орієнтирів діяльності держави і суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Податкова система [Текст]: Навчальний посібник. / за заг. ред. Андрущенко В. Л. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 416 с.
2. Офіційний веб-сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua>.
3. Концепція реформування податкової системи України (оприлюднена Кабінетом Міністрів України 06.08.2014 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gov.ua/document/247504345>.